

Tursunova Saida Isakovna

Termiz davlat pedagogika instituti Boshlang'ich ta'lim matematika
kafedrası Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori
(PhD), dotsent v.b.

Hasanova Nurjamol Hamroyevna,

Jo'rayeva Maxfuza Ibrohimjonovna

TerDPI Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi talabalari

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarining ma'naviy-axloqiy tarbiyasining mazmuni, ahamiyati hamda uni amalga oshirishda o'qituvchi va oila hamkorligining o'rni yoritilgan. Maqolada ma'naviy-axloqiy tarbiya jarayonida milliy va umuminsoniy qadriyatlarga asoslanishning dolzarbligi, ta'lim-tarbiya jarayonida interfaol usullardan foydalanish samaradorligi tahlil qilingan. Shuningdek, o'quvchilar shaxsida ijobiy fazilatlarni shakllantirishda o'qituvchining shaxsiy namunasining roli alohida ko'rsatib o'tilgan.

Kalit so'zlar: ma'naviyat, axloq, tarbiya, qadriyat, boshlang'ich ta'lim, o'qituvchi, oila, shaxs, fazilat, ta'lim jarayoni.

ВАЖНОСТЬ ДУХОВНО-ПРАВСТВЕННОГО ВОСПИТАНИЯ УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ.

Турсунова Саида Исаковна

Термезский государственный педагогический институт Кафедра математики и
начальном образовании Доктор философии (PhD) по педагогическим наукам,
и.о. доцента

Хасанова Нурджамол Хамроевна, Жураева Махфуза Иброхимжоновна

Студенты ТерДПИ, специальность «Начальное образование»

Аннотация: В данной статье раскрывается содержание и значение духовно-нравственного воспитания учащихся начальных классов, а также роль сотрудничества учителя и семьи в его реализации. В работе проанализирована актуальность опоры на национальные и общечеловеческие ценности в процессе духовно-нравственного воспитания и эффективность использования

интерактивных методов в учебно-воспитательном процессе. Кроме того, особо подчеркнута роль личного примера учителя в формировании положительных качеств личности учащихся.

Ключевые слова: духовность, нравственность, воспитание, ценность, начальное образование, учитель, семья, личность, качество, образовательный процесс.

THE IMPORTANCE OF MORAL AND SPIRITUAL EDUCATION OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS.

Tursunova Saida Isakovna

Termez State Pedagogical Institute Department of Mathematics in Primary Education

Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences,

Acting Associate Professor

Hasanova Nurjamol Hamroyevna,

Jo'rayeva Maxfuza Ibrohimjonovna

Students of Termez State Pedagogical Institute, Primary

Education Department

Annotation: This article highlights the essence and importance of moral and spiritual education among primary school students, as well as the role of cooperation between teachers and families in its implementation. The paper analyzes the relevance of relying on national and universal values in the process of moral and spiritual education and the effectiveness of using interactive methods in the teaching and upbringing process. In addition, the significant role of the teacher's personal example in shaping students' positive qualities is emphasized.

Keywords: spirituality, morality, education, values, primary education, teacher, family, personality, virtue, educational process.

Kirish. Yosh avlod tarbiyasi - jamiyatning kelajagini belgilovchi eng muhim omillardan biridir. Ayniqsa, boshlang'ich ta'lim bosqichi inson shaxsining shakllanishida poydevor vazifasini bajaradi. Shu bois bu davrda o'quvchilarning nafaqat bilim, balki ma'naviy-axloqiy fazilatlarini tarbiyalash alohida ahamiyat kasb etadi. Boshlang'ich sinf o'quvchilari uchun bu davr -yaxshilik va yomonlikni farqlash, hurmat, mehr-shafqat, vatanparvarlik kabi insoniy qadriyatlarni anglash davridir.

Adabiyotlar tahlili: Ma'naviy-axloqiy tarbiya masalasi tarixan ko'plab pedagog, faylasuf va psixolog olimlarning ilmiy izlanishlarida o'z aksini topgan. Bu borada o'zbek ma'naviy merosida, xususan, Abdulla Avloniy, Ahmad Donish, Alisher

Navoiy, Abu Nasr Forobiy kabi mutafakkirlarning qarashlari alohida ahamiyat kasb etadi. Ular o‘z asarlarida inson kamoloti, axloqiy tozalik, halollik, mehnatsevarlik va ilmga chanqoqlikni tarbiyaning asosiy yo‘nalishlari sifatida ko‘rsatganlar.

Abdulla Avloniy o‘zining “Turkiy guliston yoxud axloq” asarida tarbiyani “millat hayoti” deb atab, yosh avlodni ma’naviy barkamol etib voyaga yetkazish jamiyatning eng muhim vazifasi ekanini ta’kidlaydi. Uning fikricha, axloqiy fazilatlar o‘quvchi shaxsida dars jarayonida emas, balki kundalik hayotiy faoliyatda, o‘qituvchi va ota-onaning shaxsiy namunasi orqali shakllanadi. Zamonaviy o‘zbek pedagogikasida **R. Vohidova, N. Norqulova, M. Mahmudov, S. Nishonova** kabi olimlar boshlang‘ich ta’lim jarayonida ma’naviy-axloqiy tarbiyani tashkil etish metodikasini chuqur o‘rganganlar. Ularning ilmiy ishlari o‘quvchilarda insonparvarlik, vatanparvarlik, halollik, o‘zaro hurmat kabi fazilatlarni singdirishda o‘qituvchining roli va dars jarayonida interfaol metodlardan foydalanishning ahamiyatini ko‘rsatadi.

Xorijiy tadqiqotchilardan **John Dewey, Lawrence Kohlberg, Maria Montessori, Jean Piaget** kabi olimlar axloqiy rivojlanish bosqichlari, mustaqil fikrlashni shakllantirish va bolada axloqiy tanlov qilish qobiliyatini rivojlantirish masalalarini tahlil qilganlar. Ularning qarashlariga ko‘ra, bola axloqiy me‘yorlarni faqat tayyor bilim sifatida emas, balki shaxsiy tajriba, muloqot va faoliyat orqali o‘zlashtiradi.

Shuningdek, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Ta’lim-tarbiya tizimini yanada takomillashtirish to‘g‘risida”gi farmonlari, “Yangi O‘zbekiston - ma’naviy yuksalish sari” konsepsiyasi ham ma’naviy-axloqiy tarbiyani ta’lim tizimining ustuvor yo‘nalishlaridan biri sifatida belgilaydi.

Yuqoridagi adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, boshlang‘ich sinf o‘quvchilarining ma’naviy-axloqiy tarbiyasi - o‘qituvchi, oila va jamiyat hamkorligiga asoslangan uzluksiz jarayon bo‘lib, u yosh avlodni komil inson etib tarbiyalashning asosiy kafolatidir.

Asosiy qism:

1. Ma’naviy-axloqiy tarbiyaning mazmuni

Ma’naviy-axloqiy tarbiya - bu o‘quvchilarda insoniy fazilatlarni shakllantirish, ijobiy xulq-atvor me‘yorlarini o‘rgatish, jamiyatda to‘g‘ri munosabatlar o‘rnatishga yo‘naltirilgan tizimli jarayondir. Ushbu tarbiya orqali bolalarda quyidagi fazilatlar rivojlanadi:

- kattalarga hurmat, kichiklarga mehr;
- halollik va adolat;
- mehnatsevarlik va mas’uliyat;
- vatanparvarlik va milliy g‘urur;

atrof-muhitga ehtiyotkorlik bilan munosabat.

2. Boshlang'ich ta'lim davrining o'ziga xosligi

Boshlang'ich sinf o'quvchilari hali psixologik va ijtimoiy jihatdan shakllanayotgan yoshdadir. Ular kattalarning xatti-harakatlariga taqlid qilish orqali o'rganadilar. Shu sababli, o'qituvchi va ota-onalarning shaxsiy namunasining o'rni beqiyosdir. Dars jarayonida o'quvchilar bilan muloqot, ertak va hikoyalar orqali yaxshilik, rostgo'ylik, mehr-oqibat kabi qadriyatlarni singdirish samarali natijalar beradi.

3. O'qituvchining roli.

Boshlang'ich sinf o'qituvchisi - bola dunyoqarashini shakllantiruvchi asosiy shaxsdir. U dars jarayonida:

o'quvchilarni o'zaro hurmat ruhida tarbiyalaydi;
milliy va umuminsoniy qadriyatlarni targ'ib etadi;
axloqiy muammolarni hayotiy misollar orqali tushuntiradi;
tarbiyaviy soatlar, suhbatlar, o'yinlar orqali ma'naviy fazilatlarni mustahkamlaydi.

4. Oila va maktab hamkorligining ahamiyati

Ma'naviy-axloqiy tarbiya samaradorligi oila va maktabning uzviy hamkorligiga bog'liq. Ota-onalar farzandiga mehr, odob va hurmatni singdirsa, maktab bu qadriyatlarni amaliy faoliyatda mustahkamlaydi. Shu tarzda bola atrofida ijobiy tarbiyaviy muhit shakllanadi.

Xulosa. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ma'naviy-axloqiy tarbiyasi - jamiyatning ma'naviy yuksalishiga asos bo'ladigan jarayondir. Bu jarayon orqali yosh avlodda insonparvarlik, vatanparvarlik, halollik, mehr-oqibat kabi fazilatlar shakllanadi. Shunday ekan, har bir pedagog va ota-ona bu borada mas'uliyatni chuqur his etib, bolalarga nafaqat bilim, balki qalb nuri - ma'naviyatni ham baxsh etishi zarur.

Foydalangan adabiyotlar

1. Avloniy A. **Turkiy guliston yoxud axloq.** - Toshkent: O'qituvchi, 1992.
2. Vohidova R. **Pedagogika nazariyasi va tarbiya asoslari.** - Toshkent: Fan va texnologiya, 2018.
3. Norqulova N. **Boshlang'ich ta'limda ma'naviy-axloqiy tarbiya.** - Toshkent: TDPU nashriyoti, 2020.
4. Montessori M. **The Absorbent Mind.** - New York: Holt, 1967.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Ta'lim-tarbiya tizimini yanada takomillashtirish to'g'risida"gi farmoni. - 2020-yil.
6. Tursunova, S. I. (2024). SCIENTIFIC THEORETICAL FOUNDATIONS OF THE FORMATION OF ORAL SPEECH IN ELEMENTARY SCHOOL STUDENTS. *World of Scientific news in Science*, 2(6), 137-143.

7. Isakovna, T. S. Linguistic-methodological problems of the development of oral speech in primary classes of national schools. *Teacher of the Department of Primary Education, Termez State Pedagogical Institute*.
8. Tursunova, S. I., & Raxmatullayeva, F. A. (2025). MATN TURLARI, ULARNING O 'ZIGA XOS JIHATLARI. *Multidisciplinary Journal of Science and Technology*, 5(3), 602-607.
9. Tursunova, S. I. (2025). BOSHLANG'ICH SINIF DARSLIKLARIDA PUNKTUATSIYAGA OID BERILGAN MATERIALLAR TAHLIL QILISH. *ACUMEN: International journal of multidisciplinary research*, 2(1), 342-347.
- 10.13. Bahodirovna, C. Z., & Tursunova, S. I. (2023). ON THE EXAMPLE OF RUSSIAN EXPERIENCE IN CREATING PRIMARY SCHOOL TEXTBOOKS. *International Journal of Pedagogics*, 3(04), 1-11.
11. Tursunova, S., & Kh, T. M. (2023). REGARDING THE DEVELOPMENT OF LINGUISTIC COMPETENCES IN PRIMARY EDUCATION. *International Journal of Pedagogics*, 3(04), 12-20.
12. Tursunova, S. (2023). REASONS FOR CHOOSING MODELS OF EXTRACURRICULAR ACTIVITIES FOR THE DEVELOPMENT OF ORAL SPEECH OF PRIMARY SCHOOLCHILDREN. *Science and innovation*, 2(B11), 262-266.
13. Турсунова, С. (2022). Методика обучения русскому языку младших школьников. *Общество и инновации*, 3(8/S), 179-186.
14. Tursunova, S. (2025). CUMINUM CYMINUM LO 'SIMLIGINING MORFOBIOLOGIK VA DORIVORLIK XUSUSIYATLARI. *Теоретические аспекты становления педагогических наук*, 4(10), 171-176.